

Maráz, Karel

Typy pečeti

In: Maráz, Karel. *Sfragistika : studijní texty pro posluchače pomocných věd historických a archivnictví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 18-20

ISBN 978-80-210-7143-8; ISBN 978-80-210-7146-9 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131281>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

TYPY PEČETÍ

Zatímco doposud se zdála být typologie pečeti poměrně jasnou a jednoznačnou, během dalšího výzkumu nacházíme stále více a více pečeti, jež z hlediska tradiční klasifikace nejsou zcela bezproblémově zařaditelné. Jedná se o pečeti soukromých osob, nedosahují velkých rozměrů. Pokud se objevují v mladším období, je vhodnější je označit za pečeť osobní hlavní, byť fakticky třeba často majitel ani jinou další neměl.

Velká pečeť dostala název podle rozměrů. Mínila jí vždy hlavní pečeť v kanceláři. Vyznačovala se nejen rozměry, ale také nejhonosnější náplní i provedením pečetního obrazu. V pramenech se nejčastěji objevuje označení sigillum s příslušným adjektivem, zejména maius, magnum či authenticum. Dokud majitel nedisponoval jinou než velkou pečetí, používal tuto univerzálně ke zpečetění veškerých písemností. Nicméně postupem doby s nárůstem dalších kategorií diplomatického materiálu, došlo k používání velké pečeti jen pro nejslavnostnější typy písemností.

Menší pečeť se vzhledem i velikostí odlišovala od velké čili hlavní pečeti v kanceláři. Jak napovídá její samotný název, jde o pečeť rozměrově menší v porovnání s velkou pečetí. Z toho taktéž plyne poněkud jednodušší kompozice pečetního obrazu a stručnější znění legendy. Pečeť menší je považována za vedlejší pečeť, v pramenech je označována jako sigillum, doplněné adjektivy minus, parvum, commune. Jelikož se často používala při zpečetění zvláštní agendy, pak se setkáváme rovněž s adjektivy ad causas (pro pečeti určené na zpečetění soudních výroků), ad contractus (pro pečeti ověřující úřední smlouvy), fundi (pro zpečetění převodu městských nemovitostí). V uvedených případech měla menší pečeť právní platnost toliko v předmětných agendách.

Obecně menší pečeti – pro svou menší právní závažnost – byly určeny k pečetění běžnějších a méně významných písemností v kanceláři. Jejich zavedení si vyžádala postupující byrokratizace, kdy úřad – vedle pečeti velké, již opatroval obvykle kancléř – potřeboval poměrně snadno dostupnou další pečeť, kterou by opatrovala některá z osob, působící aktivně v kanceláři.

Osobní hlavní pečeť má společné rysy s běžnými pečetěmi, zejména šlechtickými a nešlechtickými, v průběhu několika století. Slouží svému majiteli ke zpečetění všech druhů písemností, přičemž ovšem nemá rysy velké pečeti, sekretu ani signetu. Dokonce v kanceláři majitele nemusí být ani pečeti jedinou.

Sekretní pečeť zkráceně nazývaná sekret, sloužila původně jako osobní pečeť majitele kanceláře k zapečetování listů. Později se rovněž používala ve funkci kontrasigilla, tedy rubní pečeti, jejíž přítomnost v dorsu velké pečeti znamenala souhlas majitele velké pečeti se zněním (obsahem) textu zpečetěné písemnosti. Jde zde vlastně o formu kontroly dispozice pečeti hlavní. Je docela dobře možné, že sekrety existovaly dříve, než se dnes domníváme, neboť si musíme uvědomit, že pokud si chtěl příjemce listu tento přečíst či dát přečíst, bylo nezbytné list otevřít. To se však mohlo stát jedině rozlomením sekeru a tím vlastně jeho zničením. Sekrety se vyznačovaly malými rozměry, náplň pečetního pole a legendy se omezila na jednoduchou výzdobu. Text legendy mnohých sekretů ani neuvádí jméno majitele, opis nese často toliko označení *secretum meum*. Prameny jej označují za *sigillum secterum*, byť – jak ukázal praktický výzkum – mnohde se sekret skrývá i pod označením *annulus*, což vyjadřuje prsten a tento termín obvykle označoval *signet*. S výjimkou soukromých záležitostí sekret nikdy nebyl nesporné plné právní autenticity. Setkáváme se s ním ve větší míře od 13. století, byť disponujeme dodnes výjimečně dochovanými fyzickými doklady i pro století 12. (např. v našich zemích sekret olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka). Postupem doby se i sekretu pro svou bohatou agendu zmocnila kancelář majitele a sekret se začal řadit i mezi menší pečeti, resp. počaly se stírat rozdíly mezi menší a sekretní pečeti.

Signet představuje pečeť drobných rozměrů, prosté výzdoby, jež nikdy nebyl plné právní autenticity. Objevuje se obvykle po té, co se sekretu zmocnila kancelář majitele, neboť v rámci rostoucí byrokratizace a rozšiřující se škály písemností již nevystačila s velkou, ev. menší pečeti. Sekrety se často používaly na méně významné písemnosti, mnohdy s dočasnou právní platností, jaké představují zejména mandáty a listy či listy poselací (*missivy*). Výslovnost „sinět“ je nedůvodná.

Rubní pečeť, tvoří reverzní pečeť k jednostranné pečeti. Pokud je stejně velká nebo téměř stejně velká, jako averzní pečeť, pak s ní tvoří jeden celek. Obvykle se však v roli protipečeti čili kontrasigilla objevuje spíše pečeť menší, sekret nebo *signet*. Hlavním důvodem přítomnosti rubní pečeti je ochranný prostředek proti padělku, ať již právní, kdy *kontrasigillum* může být třeba sekretem či *signetem*, jenž nechat přitisknout (nebo jej přitiskl sám) jeho majitel, který byl současně majitelem kanceláře i velké pečeti. Teprve po té, co mu byl dokument přečten, ev. vyložen text a obsah písemnosti a on s jeho obsahem souhlasil. Druhým přípa-

dem je ochrana vůči padělání čistě mechanická, neboť zneužití pravé pečeti jejím přenesením od pravé písemnosti k diplomatickému falzu se obvykle dělo oddělením této pečeti mechanickou cestou odříznutím nahřátým drátem či čepelí nože. Pokud se však na rubu takové velké pečeti, jež měla být zneužita a tedy přenesena, objevila rubní pečeť, nesměla být poškozena ani ta a řez musel procházet přímo středem pečetního vosku. To znesnadňovalo celou záležitost mnohem více, než když se dal řez posunout k okraji pečeti, neboť ve vosku byla otištěna pouze velká pečeť.

Sdružená pečeť je společnou pečetí nejméně dvou fyzických či právnických osob, přičemž tyto osoby musí být v určitém právním vztahu. Sdružených pečetí se neobjevuje mnoho, obvyklé stojí na počátku sfragistického vývoje, ale u několika obcí se s nimi lze setkat i v 17.–18. století. Oním právním vztahem může být nedíl, spoluvláda či spoluvlastnictví otce a syna a manželství, pokud žena přinesla věnem majetky a práva.